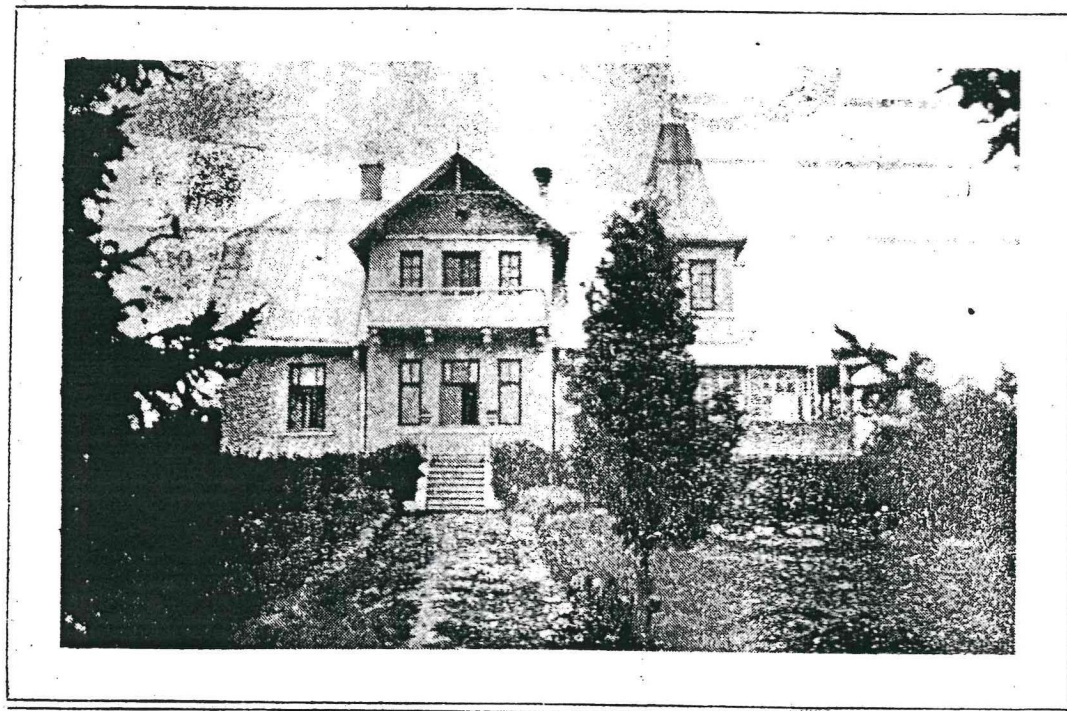

MĀJAS, KOKI, CILVĒKI

ANNA GAVARE

Attēlā redzamā māja piederēja Daugavpils pilsētas galvam Andrejam Svirkstam, kas bija pēdējais šajā krēslā Latvijas brīvvalstī. Kļuvis par valdes priekšsēdētāju 1938. gada 1. janvārī (pēc tam, kad priekšgājējs Jānis Volonts sāka vadīt Tautas labklājības ministriju), 1941. gada 14. jūnijā agri no rīta Andrejs Svirkstis aizgāja (ne labprātīgi, protams) gar savu ziedošo dārzu uz neatgriešanos.

Un tomēr pasaulē ir taisnība. Māja atdota mantniekiem un vēl spēš sasildīt ne tikai abas Svirksta meitas, jau pensionāres, bet varbūt arī mazbērņus un mazmazbērņus.

— Kad šopavasār pirmo reizi pēc četrdesmit gadiem saņēmu atslēgas un varēju ietiet tēva darbistabā, sajūta bija neizsakāma. Uzveru to kā dāvanu, liktena labvēlību un tai pašā laikā — kā gaismas stariņu no tēva darbīgā mūža. Šalc viņa stādītie koki, brīnšķīgi ziedēja ķirši un ceriņi, ir saglabājušies aleja. Tikai egļu nav. Drīz pēc tam, kad nomira mamma — kas bija 1935. gadā, — nocalta viņas egle, un, kad aizveda tēvu, gāja bojā arī viņam domātais koks. Laikam ainsnība, ka eglei ir kaut cāds sakars ar cilvēka dzīvošanu.

Tā saka Andreja Svirksta

vecākā meita, pedagoģe.

— Tēvs bija traks uz kokiem, — viņa turpina. — Mājas apkaimē visās iespējamās vietās auga kociņi. Atceros, kā mēs ar viņu iestādījām pilsētas centrā, pie Vielnības nama, gobu. Arī tagad tur kuplo vesela rinda šo koku. Daudz tomēr viņš paspēja savā negarajā darba mūžā.

Sis mūžs bija aizsācies Slosbergu mājās pie Jersikas, un Svirkstu ģimene bija svētīta ar astoņiem bērniem — četriem dēļiem, četrām meitām. Andrejs apmeklēja Jersikas draudzes skoliņu, tad Līvānu pilsētas skolu, paaudzies strādāja uz dzelzceļa. Beidza skolotāju kursus un mācīja pirmo klašu bērnus tepat Latgales pagastos. Kā jau visiem pagājušajiem gadsimta beigās dzimušajiem latviešiem Svirkstam negāja secen arī strādnieka gaitas. Taču

nozīmīgākais posms viņa dzīvē saistīts ar darbu valsts dienestos Rēzeknē un Daugavpilī. Divdesmitajos gados A. Svirkstis ir darba apgādes vadītājs Tautas labklājības ministrijā, strādā arī valsts Zemes bankas dienestā. Bet no 1928. līdz 1937. gadam — Daugavpils aprinķa lauku pašvaldību vecākais. Vai tas nenozīmē to pašu ko aprinķa vecākais? Laikam gan. Vienkārši — šo darbu un šo amatu līdz šim ne ar pušplēstu vārdu neminēja. Taču neviens cits kā Svirkstis rūpējās par celtniecību visā plašajā aprinķī, un tieši viņa laikā Latgalē tika būvētas šīs pamatīgās skolu ēkas. Vēl šodien ir ļabi saglabājušās skolas Indrā, Piedrujā, Kalniešos, Jersikā, Kalupē un citur, bet reti kurš skolotājs zina, kas te pielicis savu roku. Stāsta, ka Kārlis Ulmanis pat izteicis vieglu pārmetumu: «Ko nu tas Svirkstis tik daudz ar savām skolām.»

Vecās fotogrāfijas Svirksta kungs redzams dažādās sēdēs, un pieņemšanās kopā ar aprinķa pašvaldību darbiniekiem arī krīzes likvidēšanas komisijas sastāvā. Jā, trīsdesmito gadu sākumā Latvijā bija gan ekonomiskā krīze.

gan tās likvidētāji, un, nevilus nāk prātā, cik derīgi būtu Svirksta padomi mūsdienu pašvaldībām. Viņš bija arī Daugavpils Latviešu biedrības priekšnieks, tas ir fiksetā biogrāfiskajā vārdnīcā «Es viņu pazīstu» (1939), grāmatā, kur apkopotas ziņas par latviešu tautas spožāko spēku — atmodas celmlaužiem, materiālo un garīgo vērtību radītājiem.

1940. gadā Andrejs Svirkstis, jau kā Daugavpils pilsētas galva, bija Latgales Dziesmu svētku saimnieks un rīkotājs. Tika paplašināta 18. novembra iela, kas ved uz Strojiem, labiekārtots Dziesmu svētku laukums, pieveidoti.

Līdz galam neizskanējuši, beidzās svētki, gar estrādī aizdunēja svešo tanku kolonna, beidzās arī Andreja Svirksta karjera. 44 gadu vecumā, 1940. gada 9. augusts — pēdējā viņa darba diena.

Neplīnu gadu Svirkstam ļāva mierīgi pasaimniekot — apstrādāt savus desmit hektārus un kārtot parādus, kas bija iekrājušies būvējoties. Viensētu sauca «Ličupos», un līdz ar dzīvojamo ēku te bija arī kūts, šķūnis, pagrabs. Interesanti, ka dažus mēnešus šeit nodzīvojis rakstnieks, «Latgolas Zemkopja» redaktors Jezups Kindzulis (pseidonīms — Cenču Jezups), rakstīdams savu romānu «Piters Vylāns». Naktīs viņš lasījis uzrakstīto Svirkstam, abiem bijušas garas sarunas, un drīz vien rakstnieks arestēts (Māja droši vien novērota.)

Kara laikā «Ličupos» piešķatīja Svirksta radniece, saimniekoja ar brāli, bet ar laiku kļuva aizvien grūtāk maksāt nodokļus un pildīt kļaušas meža darbos. Tomēr vecākā meita turējās pie tēva mājām. Taču tās iepatikās tuvējās Kārkūnu spirta rūpnīcas vadītājiem, un viņi padzina īpašnieces, lai izvērstu «Ličupos» uzņēmuma palīgsaimniecību. Nekas dižs gan no šī nodoma neiznāca. Kadu lauku māja bija iekārtota veterinārā laboratorija, tad to nodāva pilsētas dzīvokļu saimniecībai.

— Ne velti vecmāmuja brīdināja: «Dēis, taist vienkārsāku Tu zini, cik skaudīgi ir cilvēki.» Bet tēvam gri-

bējas kaut ko romantisku, — stāstā meita. — Pats taču bija dzimis dūmistabā. Izraudzījās vietu uzkalnā, projektu ar torniņiem. Daudziem šī māja bija kā dadzis acīs. Kuru mantu paguvām izvest, tā palika, pārējās izvazāja. Klavieres bija nokļuvušas pat izsolē, tikai pēc gadiem atgriezās pie mums atpakaļ. Tās ir atsevišķs stāsts.

Hruščova valdīšanas sākumā mantnieki mēģināja tikt atpakaļ vismaz pāris istabās — pilsētas mitekļis bija šaurs un mitrs, mazulis bieži slimoja. Atteica kā vietēja, tā Augstākā tiesa. Prasītāji, dabūja dzirdēt tikai dažādus apvainojošus epitetus.

Ir pagājuši gadi, bērniem savas ģimenes, savas raizes, bet nams, kļūdams vecāks, prasa vairāk spēka un līdzekļu. Labi vēl, ka attiecības ar iemītniekiem kārtojas bez skandāliem un tiesas iejaukšanās. Dažiem pilsētas valde jau ir piešķirusi jaunus dzīvokļus. Bet ieraksti mājas grāmatā — raibu raibie, ierakstu iepriekšējās adreses — visdažādākas. Visbiežāk — Baltkrievija, kas mums ir gādājusi lielu daļu no policistu kadriem. «Ličupos» dzīvojuši arī sibīrieši — apmaiņas

kārtībā, var teikt. Tagad ir palikuši vietējie. Daži vēl atceras Svirksta rakto aku pagalmā. Cik tīrs tur bijis udeņš! Ja varētu atjaunot! Bet kur nu. Aka aizbērta, apkārtnē piegružota, zemes gabals apbūvēts. Arī augļu dārza vairs nav, tikai daļa kociņu izglābta — mājas iemītnieki, paldies viņiem, saņā laikā paguva pārstādīt.

Laiks izlīdzina pārdzīvojamu asumu, un cilvēki parasti mierina sevi ar domu par lietišķa visvarenību, par katram iepriekš nosprausto ceļu, lai gan zina, ka liktenis bieži vien ir tikai subjektīva nelietība.

Lai nu kā, katra atgūtā noma vēsture ir arī visas mūsu tautas mazā vēsture. Tie ir konkrēti cilvēku muži, sapņi, arī amatnieciskā meistarība un roku šūlums. Kamēr stāv namš, zaļo koki, strādā pēcteči, dzīva arī aizgājēja piemiņa.

Otrajā attēlā — Andrejs Svirkstis ar amata kēdi kaklā, ko uzlika īpaši svinīgās saņāksmēs vai sarīkojumos. Viņš apbalvots arī ar Triju zvaigžņu ordeni un Atzinības Krustu. (Tā rakstīts biogrāfiskajā vārdnīcā.) Acimredzot bijušas arī citas atzinības zīmes.

Neatkarīgā Cīņa - (1993,
15. jūn.), 2. lpp.